

Світлана МАКСИМЕНКО

МАГІЯ КОЛОМІЇ

(Ліричні роздуми на серйозні теми, приводом до яких став Десятий Всеукраїнський театральний фестиваль “Коломийські представлення”)

У Коломії, столиці Всеукраїнського театального фестивалю “Коломийські представлення”, 9-16 вересня 2018 року одночасно зійшлося кілька знаменних подій: X ювілей фестивалю припав на час відзначення 170-річчя започаткування української театральної традиції в Коломії.

Саме тут 1848 року – року скасування кріпосного права в Галичині – видатний український культурно-громадський діяч, просвітитель, священник Іван Озаркевич (1795–1854) відзначив своєрідно: прем’єрою вистави “Наталка Полтавка” І. Котляревського силами аматорів з місцевої інтелігенції. “Дівка на виданню, або На милуване нема силування” – так називався адаптований І. Озаркевичем до покутського діалекту твір “батька” української літератури Івана Котляревського. Показана тоді з успіхом і неодноразово “Дівка на виданню, або На милуване нема силування” (наголосимо: в умовах відсутності української держави, у складі Австро-Угорщини), прем’єра мала такий соціо-культурний резонанс і успіх серед місцевої громади, що спонукала й інших українських патріотів до активізації театального життя. Спочатку, 1864 року, було засновано професійний український театр Товариства “Руська Бесіда” у Львові, а згодом, 1882-го, в Єлисаветграді (на Наддніпрянщині, у складі Російської імперії) “Наталкою Полтавкою” заявить про своє народження український театр корифеїв.

“Малоросійська опера” (так визначив жанр свого твору І. Котляревський) в історії національної сцени посіла по суті місце головного національного міту. У нехитрій, здавалося б, п’єсі-казці сконцентрувались найважливіші національні чесноти українців: любов і вірність, духовність і пісенність, наївність і чистота, працелюбність і терпеливість, достоїнство і непереморність духу!

Не в столицях народжувались національні театри України. Провінційні міста нашої праматері-батьківщини, розділеної могутніми імперіями на Заході й Сході, змогли самоідентифікуватись та протистояти завойовникам під впливом та завдяки національній культурі, рідному слову, театру.

X ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ТЕАТРАЛЬНИЙ ФЕСТИВАЛЬ
КОЛОМІЙСЬКІ ПРЕДСТАВЛЕННЯ

9 вересня, п'ятниця
 Коломийський академічний обласний український драматичний театр імені Івана Озаркевича
 Л. Костишин, Б. Мельничук
ПАСТКА ДЛЯ ОРЛА
 сучасна українська казка початок о 13:00

УРОЧИСТЕ ВІДКРИТТЯ ФЕСТИВАЛЮ
 Дніпровський академічний український музично-драматичний театр ім. Т. Шевченка
ВІЙНИ НЕМА... Є
 драма за творами Бориса Гумєнюка початок о 18:00

10 вересня, понеділок
 Ризький Український народний театр (на сцені МПК «Народний дім»)
 Іван Франко
УКРАДЕНЕ ШАСТЯ
 драма на 2 дії початок о 13:00

11 вересня, вівторок
 Львівський академічний обласний театр ляльок (на сцені МПК «Народний дім»)
 Сергій Ковалюк
ДОРОГА ДО ВИФЛЕЄМУ
 легенда за Біблейськими мотивами початок о 11:00

12 вересня, середа
 Івано-Франківський академічний обласний театр ляльок імені Марічки Підгірянки
 Руслана Науполюк
ПРО ІВАНА І КОТА
 вистава - казка початок о 10:00

13 вересня, четвер
 Чернівецький академічний обласний музично-драматичний театр імені Ольги Кобилянської
 Вільям Шекспір
ДВАНДЦЯТА НІЧ або ЯК СОБІ ХОЧЕТЕ
 комедія оманливості почуттів початок о 18:00

14 вересня, п'ятниця
 Херсонський академічний обласний театр ляльок
 Олександр Кузьмін
ІЖАЧОК - ХИТРИЧОК
 вистава за казками Івана Франка початок о 11:00

15 вересня, субота
 Національний академічний український драматичний театр імені Марії Заньковецької (м. Львів)
 Іван Рябокляч
МАРІЯ ЗАНЬКОВЕЦЬКА
 дума на 2 дії початок о 18:00

16 вересня, неділя
ЮВІЛЕЙНІ УРОЧИСТОСТІ
 Коломийський академічний обласний український драматичний театр імені Івана Озаркевича
 Василь Стефаник
КАМІННИЙ ХРЕСТ
 драма початок о 18:00

Миколаївський академічний художній російський драматичний театр (на сцені МПК «Народний дім») Іван Франко
 драма початок о 13:00

Полтавський академічний український музично-драматичний театр імені Миколи Гоголя
 Ганна Цибань
ЦАРІВНА КВА - КВА
 музична казка - гра початок о 11:00

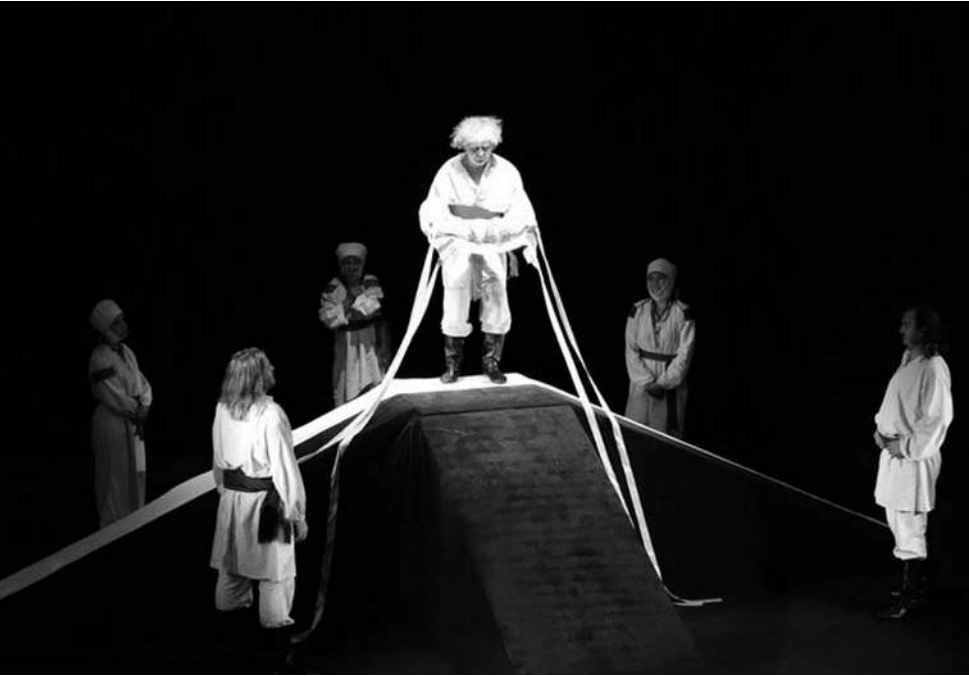
Мозикл на 2 дії початок о 18:00

Національний центр театального мистецтва імені Леся Курбаса, Театр «МІСТ» (м.Київ) (Спільний проєкт)
 Олег Миколайчук, Йоїда Нежданна
ІГРИ ВОКВІВ БАЛЬ ЗАКІВСЬКОГО ВІКУ
 драма початок о 13:30

Херсонський академічний обласний музично-драматичний театр імені Миколи Куліша
 Андрій Куройчик
ОБРАЖЕНІ. РОСІЯ
 початок о 18:00

Адреса театру: м. Коломия, Вічевий майдан, 7,
 телефони для довідок (03433) 5-04-41, 4-78-44; 099-198-57-70, 096-651-03-82.
 Каса працює з 10.00 до 18.00

Сьогодні, у XXI ст., коли незалежна Україна знову постає перед викликом новітніх імперських амбіцій Російської Федерації, свідомо театральна громада гуртується у вже апробований спосіб: довкола ТЕАТРУ. Й лідером у цьому рухові, як історично склалося, є ті провінційні міста, звідки бере свій початок народний – національний театр, де ще збереглися відчуття РОДИНИ і ТРАДИЦІЙ, ВІРИ і ВЗАЄМОПОВАГИ. Коломия у цьому списку (серед знаних фестивальних центрів: Херсона, Івано-Франківська, Тернополя, Чернівців, Києва) посідає своє, особливе місце. Сюди приїздять уже десять років поспіль митці, об’єднані почуттям громадянської і професійної відповідальності за долю свого краю і народу. Знані письменники, актори, митці залобки відвідують у різні роки “Коломийські представлення” як VIP-гості: Роман Іваничук та Ніна Бічуя, Василь Шкляр та Дмитро Павличко; актори театру та кіно: Ада Роговцева та Лариса Кадирова, Федір Стригун та Іван Гаврилук... Список можна продовжувати.

Сцена з вистави “Камінний хрест” В. Стефаніка. Режисер – Дмитро Чиборак. Коломийський академічний обласний український драматичний театр ім. Івана Озаркевича, 2018 р. Світлина з сайту театру.

Глядач, театральна публіка, коломияни – як твердять перелічені вище гості – одна з найбільших принад “Коломийських представлень”. Тому артикульована знаним дослідником-соціологом світового театру В. Дмитрієвським проблема взаємостосунків театр – соціум у цьому контексті є найбільш доречною: “... перетворившись з об’єкта державної опіки в суб’єкта, споживач продемонстрував активний процес демократизації мистецтва. У той же час в естетичному відношенні він проявив себе мало підготовленим до спілкування зі справжнім мистецтвом. Але в будь-якому випадку було очевидно, що публіка почала проявляти себе активною ланкою мистецтва як соціального інституту” [1].

Адже окрім головної події – вистав театру – Дмитро Чиборак (засновник і директор “Коломийських представлень”), директор-художній керівник Коломийського академічного обласного драматичного театру імени Івана Озаркевича, задумав на фестивалі сцені збирати не лише автентичні театри з різних регіонів України та іноземні колективи, а й проводити творчі зустрічі з майстрами сцени, письменниками, моральними авторитетами, в яких відчуває потребу соціум, надто – коломияни.

Бо театр у Коломії більше, ніж театр!

Автором художньо-мистецької концепції фестивалю став член-кореспондент Національної академії мистецтв України Ростислав Коломієць. З його подачі

двічі у програмі фесту була проведена Всеукраїнська акція “Мистецтво молодих”, в якій взяли участь представники всіх творчих вишів України.

“Після багаторічних пошуків ймовірних варіантів формату фестивалю було знайдено формат сценічних першопрочитань... “Коломийські представлення” весь час шукали і до сьогодні перебувають в пошуку найоптимальнішого варіанту аналізу і оцінювання всього, що відбувається на фестивалі сцені. Цей пошук, наразі, дозволив відмовитись від усталеної моделі традиційних журі і визначення номінацій. На сьогодні фестиваль послуговується аналітикою поважної Експертної ради, яка все більше перетворюється в постійнодіючий орган (в часі підготовки – дорадчий, в часі проведення – аналітичний)” [2].

Цьогорічний, ювілейний, фестиваль показав найбільшу кількість вистав – 17. Уперше було запрошено український драматичний театр з Дніпра; вперше на коломиїській сцені виступив народний

український театр з Риги, вперше господарі фестивалю – коломиїська театральна трупа – показала дві прем’єри: першого дня – сучасну українську казку “Пастка для орла” Л. Костишин та Б. Мельничука в режисурі А. Цибульського, народного артиста України, та нове прочитання “Камінного хреста” В. Стефаніка в постанові Д. Чиборака, народного артиста України, – на завершення фестивалю.

Переглядаючи прем’єру казки “Пастка для орла” Л. Костишин та Б. Мельничука, помітила як завжди дбайливо зосереджену режисером увагу на акторських інтерпретаціях характерів лісових мешканців: Білочка, Бобра, Їжачка та ін., подивувалась коломиїській дітворі, яка виявила впродовж показу неабияку громадянську зрілість та обізнаність у політичних підтекстах казки. Так, Двоголовий Орел, який оголошує увесь ліс “своєю територією”, викликав у глядній залі активний шквал незадоволення і обурення дітвори... Показати б цю казку в окупованому Криму?

Театр, як бачимо, у Коломії більше, ніж театр!

До творчості В. Стефаніка не так часто зверталися українські режисери у ХХ ст.: В. Блавацький, С. Данченко, Д. Богомазов, Д. Чиборак (двічі: 1990 та 2018 р.). Роз’яснити причину допомагає визначення Максима Горького: “як коротко, сильно і страшно” пише Стефанік. Запропонована Дмитром Чибораком трагікомічна жанрова природа існування для В. Геллецького, виконавця ролі Івана Дідуха, – чи не най-

складніша в акторському ремеслі. Очевидно, з таким світосприйняттям треба народитись і режисерові, і акторові? Глибоко трагічний у своєму внутрішньо безвихідному становищі газди з “лиш одним конем”, якого запрягав “під руку”, а “сам себе в борозну”, В. Гелецький психологічно-наповненим життям сценічного героя магнетизував зал. І зворушливо змішив водночас у сцені появи Гелецького–Дідуха вже як канадійського емігранта: у “пансько-му” капелюсі, костюмі не по плечу, яскравім краваті... Зробився з Івана пан.

Зовсім іншою за способом існування акторів є новела “Злодій”: трилер з “хлопами, як звірми”, відтворений акторами з майже натуралістичною достовірністю: Злодій – арт. Артур Філімонов, Максим – арт. Роман Мардарій, Михайло – арт. Богдан Базилевич.

Музика у виставі, що її написав Олександр Козаренко, – окрема і дуже органічна музична драматургія: з темою, настроєм, жалями й тугою вічних українських заробітчан...

“Камінний хрест” В. Стефаніка в другій редакції народного артиста України Д. Чиборака – медитативне заглиблення творців вистави у болючий чорнозем національної історії.

Тема вистави Дніпровського академічного українського драматичного театру ім. Т. Шевченка “Війни нема... Є” за творами Бориса Гуменюка (режисер – В’ячеслав Волконський), ятрить сучасними ранами війни. Важка для сприйняття, не відсторонена від подій у часі, вистава розповідає про ветерана АТО, який бореться з посттравматичним синдромом. І автор текстів, і актор-виконавець Ігор Кирильчатенко (позивний “Артист”) повернулись живими з російсько-української війни на Донбасі.

“Образна система вистави, з одного боку, проста і лаконічна, з іншого боку, складна. У реальному світі діють Солдат, його Мати і Лікар. У снах і мареннях навколо Солдата вирують химерні істоти, що вбрані у дивний одяг кольору хакі з червоно-кривавими акцентами та елементами українського національного орнаменту. Обличчя істот – білі маски, на яких чорним гримом відтворено емоцію жаху, агресії, суму. Часом це червоно-чорна маска, яку, залежно від емоції чи світловідчуття, актор вбирає, знімає або змінює. Карнавал жаских страхів, сумнівів і спогадів Солдата підси

Сцена з вистави “Війни нема... є” В. Волконського за Б. Гуменюком. Режисер – В’ячеслав Волконський. Дніпровський академічний український музично-драматичний театр ім. Тараса Шевченка, 2018 р. Світлина – Андрій Микитюк.

Сцена з вистави “Мойсей” І. Франка. Режисер – Євген Олійник. Миколаївський академічний художній російський драматичний театр, 2018 р. Світлина – Оксана Санагурська.

Сцена з вистави “Експериментаріум”
П. Ар’є. Ніжинський академічний
український драматичний театр
ім. Михайла Коцюбинського, 2018 р.
Юрій Муквич – Баба Пріся.
Світлина з сайту театру.

також сучасної зброї, ритуальними танцями дивних істот, у маскувальній “кікіморі” зокрема, різкими звуками тощо. До веремії персонажів-масок долучаються образи реальних історичних персонажів, пов’язаних із темою війни... У світі химер, які розривають душу Солдата, звучать емоційно чесні і відверті рядки Бориса Гуменюка про вростання у війну добровольця, який пішов захищати і українську мову, і Україну, і матір, а пізнає жахиття війни, серед яких намагається бути Воїном, а не вбивцею”... [3]

Не вперше приїздить до Коломиї Миколаївський академічний художній російський драматичний театр, щоразу демонструючи глядачам фесту високу виконавську культуру театру та художнього українського слова. “Мойсей” І. Франка, як і вищезгаданий колектив з м. Дніпра, акцентував виражальними засобами (камуфляжні воєнізовані костюми учасників, тривожна інструментальна музика) сучасну соціокультурну ситуацію в Україні.

“Цьогорічна вистава “Мойсей” є знаковою на ювілейному фестивалі, оскільки проходила на сцені Народного дому міста Коломиї, де 11 січня 1912 року відбулося першопочитання поеми автором – Іваном Франком. Режисер-постановник, Євген Олійник, зазначив перед початком вистави, що наскрізною тут є тема усвідомлення себе українцями як єдиної нації, пошук своєї національної самоідентифікації, національно-патріотична спрямованість...”[4].

Надзвичайно тепло зустріли коломиїни Ніжинський академічний український драматичний театр

ім. М. Коцюбинського з виставою “Експериментаріум” (“Баба Пріся) П. Ар’є. Вона присвячена проблемам виживання українців у Чорнобильській зоні. Вистава запам’яталась та знайшла співпереживання у глядній залі завдяки живому, темпераментному і харизматичному образу Баби Прісі у виконанні... генерального директора цього театру Юрія Муквича.

Справжнім подарунком для театральних гурманів стала “комедія оманливості почуттів” Чернівецького академічного обласного музично-драматичного театру ім. Ольги Кобилянської “Дванадцята ніч, або Як собі хочете” (режисер, музичне оформлення – Дмитро Гусаков; художник-постановник – Наталія Руденко-Краєвська).

У цій комедії панує кохання, яке гартується випробуваннями. Долати їх було нелегко і 400 років тому, і сьогодні. А коли додаються ще й плутанина і непорозуміння, то смішно стає не акторам, а глядачам...

Вистава чернівчан показала нове, надзвичайно несподіване, свіже, по-ренесансному світле і святково-грайливе акторське дійство. Від неї повіяло живим духом епохи Відродження, тріумфом акторсько-режисерської вправності, святом справжньої фестивальної вистави. Браво!

Апoteозом же його величності АКТОРА (поруч з молодістю і талантом чернівчан) на ювілейних “Коломийських представленнях” стала вистава Національного академічного драматичного театру ім. Івана Франка “Самотня леді” І. Афанасьєва (у поставі режи-

сера Петра Ільченка. Художник-постановник та костюми – Олена Богатирьова. Пластика – Ольга Семьошкіна).

“Цю роль і виставу можна по праву вважати авторсько-акторською для Галини Яблонської. Адже ж саме їй належить основна концепція та ідея: історію самотньої актриси перетворити на хвилюючу, глибоко духовну сповідь про власне життя. В якому, як у дзеркалі, відобразилися всі складні, трагічні події ХХ століття...”

Актриса, володіючи чуттям театру і розуміючи його місію, на генетичному рівні тактовно і з вишуканим художнім смаком вводить у тканину п’єси монологи зі своїх знакових ролей: Роксолани (за однойменним романом П. Загребельного), Марусі (“Маруся Богуславка” М. Старицького), Галі (“Назар Стодоля” Т. Шевченка), Аделі (“Для домашнього вогнища” за повістю І. Франка), Баби Параски (“Кайдашева сім’я” І. Нечуя-Левицького). Миттєве перевтілення з персонажа у персонаж заворожує, відкриває непересічні грані акторського таланту, над яким час не владний”[5].

Тут (з дозволу Галини Яблонської) мушу вперше порушити етично-професійне табу журналіста, підкресливши, що 2018 року народна артистка України відзначила свій 90-річний ювілей!

Настільки привабливо-молодої, граціозної, потужно-енергетичної і ювелірної акторської роботи Г. Яблонської в партнерстві з її молодими колегами (Сава – Олександр Печериця, заслужений артист України; Вірочка – Анастасія Добриніна) мені давненько не доводилось бачити. Ось вона, магія великої АКТРИСИ!

Приводів для захоплення театром як видом мистецтва і “кафедрою, з якої можна сказати світові багато добра” (М.Гоголь), на ювілейному фестивалі у Коломиї було значно більше, аніж назвати дозволяє формат публікації...

Запам’яталась, як завжди, чудесна вистава Івано-Франківського академічного обласного театру ляльок ім. Марійки Підгірянки “Про Івана і Кота” Р. Неупокоева (режисер-постановник – Михайло Урицький, художник-постановник – Микола Данько, композитор – Віталій Маник). Особливо її дивовижно точний, мінімалістичний і дуже колоритний предметний світ, висока постановочна культура театру.

Альбіна Сотникова – Марія Заньковецька, Ігор Гаврилів – Суворін, Петро Бенюк – Погожев у виставі “Марія Заньковецька” І. Рябокляча. Режисери – Федір Стригун, Таїсія Литвиненко, художник – Олександр Оверчук. Національний академічний український драматичний театр ім. Марії Заньковецької. 2018 р. Світлина з сайту театру. Світлина – Тарас Валько.

Сцена з вистави “Про Івана і Кота” Р. Неупокоева за мотивами української казки “Про Івана Багатого”. Режисер – Михайло Урицький, художник – Микола Данько. Івано-Франківський академічний обласний театр ляльок імені Марійки Підгірянки, 2018 р. Світлина з сайту театру.

Зворушили сльози глядачів-коломиян під час вистави “Марія Заньковецька” за твором І. Рябокляча. Нова постава Федора Стригуна, народного артиста України (Національний академічний український драматичний театр ім. Марії Заньковецької. Режисер-постановник – Федір Стригун. Художник-постановник – Олександр Оверчук, заслужений діяч мистецтв Польщі) відкрила багатьом глядачам малознану, трагічну долю майбутньої великої Заньковецької і водночас земної, нещасливої жінки. Колись вона розпочинала свою творчу біографію із уже згадуваної вище “Наталки Полтавки” І. Котляревського...

Немає в Україні театру, який би не стартував з цієї знакової та щасливої на сценічну долю “малоросійської опери”.

Закарпатський обласний театр драми та комедії (м.Хуст) теж вирішив поекспериментувати з “Наталкою Полтавкою”, показавши “нове прочитання класичної і всім відомої п’єси Івана Котляревського” як “музичне дійство” в режисурі Сергія Архипчука.

В анонсі інформаційного порталу театру зазначено: “Концепція побудови ґрунтується на прагненні говорити з глядачем мовою модерного театру. Особливого шарму виставі додає оригінальний склад оркестру та своєрідний підхід до осмислення класичної спадщини Миколи Лисенка. Симбіоз музики, драми і гумору, креативне поєднання мови Івана Котляревського й ексклюзивного діалекту Закарпаття, минулого та сучасного за допомогою костюмів і декорацій” [6].

Благородні наміри, висловлені вище, залишились, однак, у теорії. Насправді ж у гонитві за формою режисер втратив зміст твору. Хочу тут висловити своє нерозуміння, несприйняття і, якщо чесно, застереження таким “пошукам”. Сюжет, характери, костюми (чорні футболки, такі ж жіночі туніки і трико), навіть сольні арії були переставлені, в результаті чого обізнаний глядач губився в сюжеті твору. Чи потрібне таке цинічно-анекдотичне перетворення “Наталки Полтавки” прикордонному місту у Закарпатті? Яку “мітологію” воно творить і кому вигідне?! Запитання відкрите.

Коломия, як бачимо, дає багато приводів до думок учасникам, гостям, експертам, організаторам “Коломиєських представлень”. Тут думається несуетно і розважно.

Бо театр у Коломиї більше, ніж театр!!!

1. В. Дмитрієвський. – *Основи соціології театру. Історія, теорія, практика.* – 2015.
- 2 http://teatr.kolomyia.org/kol_presentations/2018/
3. В. Погорецький “Війни нема... Є”: актори із Дніпра показали в Києві виставу за творами Бориса Гуменюка. – *Золота Пектораль, Київ.* – 09.10.2018
4. <http://uknr.mk.gov.ua/ua/news/?id=54908>
5. <http://knpu.gov.ua/content>
6. http://teatr.kolomyia.org/kol_presentations/2018/

Коломияни в глядній залі перед виставою. Світлина з сайту театру.